

MAKING HOME

Orphans, kinship, and nation building in contemporary US novels

HELENA WAHLSTRÖM HENRIKSSON, ELIZABETH KELLA
& MARIA HOLMGREN TROY

Keywords

Orphans, family, kinship, nation building, American literature

Summary

The article explores orphan children as central characters in a broad and multi-ethnic selection of contemporary US novels. It focuses on how the fictional orphan child carries culture-specific meanings related both to social history and literary history in the US, and demonstrates that meanings of orphanhood depend on dimensions of power, especially gender, race, class, and nationality. Such meanings are also connected to the particular ways that family and nation are interlinked in US political and social history. Although orphans are a common element in much US literature and popular culture across genres and centuries, we argue that they become especially prevalent in fiction during the 1980s - 2010s, a period of perceived national crisis. In contemporary novels by Native American, African American, and white Euro-American authors, orphans sometimes represent a wish for inclusion in family and nation, at other times a rejection of (especially patriarchal) family and nation. The complex meanings of the orphan child are further compounded by the various functions of this figure in the novels, as emotional resource for adults, as threat to a certain social order, as critique of practices of child removal and of racism, or as symbol of national trauma and recovery, functions that point to the flexibility of this literary figure. Fictional orphans, we hold, "build kinship" in alternative ways that open up possibilities for rethinking familial as well as national belonging. In the process of problematizing the limits of family and nation, and how such limits can be transgressed or maintained, the contemporary novels in our selection revise gendered genre traditions, thereby contributing to an ongoing discussion about meanings of "American literature" as well as of "America" as such.

Föräldralös. Ordet implicerar barn utan tillhörighet, barn i kris. Men föräldralösheten är konstruerad, förbunden med berättelser om nation, genus, ras och klass. Helena Wahlström Henriksson, Elizabeth Kella och Maria Holmgren Troy visar i denna studie hur romanernas föräldralösa barn speglar och utmanar det amerikanska kärnfamiljsidealet och dess påstådda kris.

BILDA FAMILJ

Om föräldralösa barn, släktskap och nationsskapande i samtida amerikanska romaner

HELENA WAHLSTRÖM HENRIKSSON, ELIZABETH KELLA & MARIA HOLMGREN TROY

Det föräldralösa barnet är en litterär figur som har utpräglat nationsspecifika betydelser. I USA blir sådana specifika betydelser synliga såväl i populärkulturen som i den klassiska litteraturen, där föräldralösa pojkar och flickor gått skilda öden till mötes. När en nationell litteraturhistoria etableras i USA blir föräldralöshet formulerad som central för amerikansk identitet; nationen blir så att säga visualiserad som en familj av föräldralösa barn. I samtidslitteraturen är förekomsten av föräldralösa barn allt vanligare, men dess betydelser blir också alltmer komplexa, samtidigt som de tidigare hårt könade vägarna för pojkar och flickor alltmer omprövas.

Syftet med denna artikel är att undersöka föräldralösa barn som centralgestalter i samtida amerikanska romaner och hur romanerna tematiserar deras inkludering och exkludering i familj och nation. Vi diskuterar vidare hur dessa föräldralösa barn blir meningsbärande såväl i relation till amerikansk litteraturhistoria som till politisk historia och familjelivets socialhistoria i USA. Otaliga samtida romaner i USA tematiserar frågor om nationell identitet, och använder ofta en föräldralös och en "alternativ" familjesituation för att problematisera frågor om vad "Amerika" egentligen betyder. I vår tid aktiveras kärnfamiljen som

central idé och ideologi för nationsbygget av såväl demokrater och republikaner i USA, men även bland partier över höger/vänster-gränsen i Europa, och inte minst av de många populistiska partier som nu växer sig starka i många europeiska länder inklusive Sverige. Det blir därför viktigt att uppmärksamma hur fiktiva berättelser medverkar i ett pågående arbete med att mejsla fram idéer om nationell identitet, eller gör motstånd mot sådana idéer. Det blir också intressant att undersöka hur just familjerelationer *bortom* kärnfamiljen, eller andra mer brett definierade former för samhörighet aktiveras för att gestalta samhällelig gemenskap, tillhörighet, eller utestängning, och den roll det föräldralösa barnet spelar i dessa processer.

Teoretiska utgångspunkter

Artikeln bygger på resultat från bokprojektet *Making Home: Orphanhood, Kinship, and Cultural Memory in Contemporary American Novels* (Holmgren Troy, Kella och Wahlström 2014). Projektet har genomförts av Elizabeth Kella, Maria Holmgren Troy och Helena Wahlström Henriksson 2008-2014, och finansierades av Vetenskapsrådet under åren 2009-2011. *Making Home* är en litteraturvetenskaplig studie men också ett exempel på mer brett definierade amerikastudier eftersom det kombinerar litteraturvetenskapliga perspektiv på genre, intertextualitet, berättarperspektiv och makt, med sociologiska och historiska perspektiv på de fenomen som undersöks. Det är också ett exempel på familjestudier, ett växande fält inom både samhällsvetenskap och humaniora (Weston 1991; Franklin

och MacKinnon 2001; Bergman et al 2011; Bäck-Wiklund och Johansson 2012).

I den analys som följer av familj och föräldralöshet är feministiska perspektiv på familj centrala, särskilt för det ifrågasättande av "familjens kris" som formulerats i feministisk forskning (Anderson 1991), och för dess nyanserade granskningar av hur "familj" och "föräldraskap" är förknippade med makt och nationell identitet (Yuval-Davis 1997; Collins 1998). Teoretisering av barn och barndom inom fältet barnomsstudier ligger till grund för förståelsen av barndom som kulturellt avhängig och historiskt föränderlig, och som symboliskt viktig för berättelser om nationen (Ariès 1962; Levander och Singley 2005; Askeland 2006). Teorier om minne (Halbwachs 1992; Misztal 2003; Erll och Rigney 2006) och genre (Bakhtin 1981) bidrar till analysen där litteratur och litteraturhistorieskrivning figurerar som former av nationellt/kulturellt minne, och där nationen förstås som en "mnemonic community", alltså ett "minnessamhälle" (Misztal 2003). Föräldralöshet är ett begrepp med en bredare betydelse på engelska än på svenska, och inkluderar i den amerikanska kontexten allt från barn som helt saknar föräldrar till barn som av någon anledning inte lever tillsammans med sina föräldrar; "orphan" motsvarar alltså inte helt sin svenskspråkiga översättning, vilket vi återkommer till. I litteraturen blir barn föräldralösa på en mängd olika sätt, och berättelserna om dem understryker att föräldralöshets villkor är avhängiga kön, ras och klass. Ett intersektionellt perspektiv är därför centralt för analysen av hur föräldralöshet blir betydelsefullt i romanerna

(Collins 1998). Föräldralösa representerar ett gränsland mellan integrering i och avståndstagande från familj och nation, och i skönlitteraturen problematiseras också idéer om handlingsutrymmet för dessa barn, som ibland är maktlösa inför vuxna, men ibland själva ”bildar familj”. På engelska talar vi om ”kinship building” och ”making home”, alltså att bygga släktskap och att skapa (ett) hem, för att understryka hur handlingar och processer är centrala i romanernas berättelser om ett annat familjeliv.

Metod

Metodologiskt använder sig artikeln av diskursanalys (Foucault 1990, 2002) och textanalys grundad i narratologi (Lanser 1992; Gallop 2007) för att undersöka de sätt som familj, föräldralöshet, tillhörighet och uteslutning framställs i ett brett urval av romaner från 1980-talet till 2013. Metoden är kvalitativ och kombinerar närläsning och distanserad läsning med kontextualisering ifråga om USAs litteraturhistoria och socialhistoria. Vi diskuterar romaner av bland andra Octavia Butler, Jonathan Safran Foer, Linda Hogan, John Irving, och Toni Morrison. De romaner som ingår här handlar om föräldralösa barn från tre demografiska grupper: urfolk (Native Americans), vita euroamerikaner, och afroamerikaner. Valet att fokusera dessa grupper beror på att trianguleringen av dem varit absolut central för förståelsen av Amerika och amerikanshet sedan koloniseringen på 1600-talet. Urvalet har skett genom bred läsning av skönlitteratur från de aktuella årtiondena, och den slutgiltiga selektionen inkluderar romaner som har fått kritiskt erkännande men också en stor läsekrets. Många av titlarna – i boken förekommer ytterligare exempel – har också använts i undervisning om amerikansk litteratur, men ”amerikansk litteratur” har ofta denoterat vita manliga författare, medan andra författare kategoriserats som särintressen. Genom kombinationen av titlar i *Making Home*, liksom i denna artikel, vill vi skapa förutsättningar för kulturvetenskapliga samtal som överskrider genrer och (ofta problematiska) demografiska gränser.

Artikels argument och struktur

För att återknyta till vårt syfte vill vi hävda att föräldralösa barns centrala plats i den amerikanska samtidslitteraturen kan förstås som ett symptom på en upplevd kris för nationen och familjen, men också som en reaktion mot eller kritik av detta tal om kris. Utgångspunkten är att föräldralöshet och släktskapsrelationer används av författare i USA i vår samtid för att på olika sätt diskutera hur gränserna omkring ”familj” kan överskridas eller upprätthållas, och i och med det också gränserna för nationen. Enligt vår tolkning är det föräldralösa barnet en litterär figur som ”bildar familj” och bygger släktskap på alternativa sätt, och därigenom

öppnar möjligheter för att omformulera idéer om tillhörighet i såväl familj som nation. Vi undersöker det föräldralösa barnet som en flexibel litterär figur med många olika funktioner: som emotionell resurs för vuxna, som ett hot mot en rådande social ordning, som en kritik av praktiker som barnomhändertagande och rasism, eller som symbol för nationellt trauma och återhämtning. Den föräldralösa har med andra ord inte en enda, utan flera historier.

I det följande presenteras den amerikanska kontext som utgör ett ramverk för vår analys av romanerna. I sammanhanget utgörs den relevanta kontexten dels av litteraturhistoria och litteraturkritik, men också av utomlitterära diskurser. Därför diskuterar vi kortfattat den amerikanska litteraturen, men även den pågående, starkt politiserade debatten som särskilt sedan 1990-talet förs i medier, i politiska partier, och i forskningslitteratur om familjens – och nationens – kris (Coontz 2000). Sedan diskuteras familjens och den föräldralösa plats i berättelser centrala för amerikansk självförståelse, samt betydelsen av begreppet *orphan*. Efter denna kontextualisering presenteras exempel på hur framställningar av föräldralösa i romanerna blir betydelsefulla utifrån såväl litterära som socialhistoriska perspektiv.

Det kulturella minnet och den amerikanska litteraturen

USAs litterära kanon formades framför allt under tiden från 1940-talet till 1960-talet, bland annat eftersom amerikastudier och amerikansk litteraturvetenskap då etablerades som akademiska discipliner. Inom dessa

kom särskilt 1800-talslitteraturen och vissa vita manliga författare att upphöjas, och litteraturhistorieskrivningen satte specifika berättelser (och tolkningar) i förgrunden som stärkte nationella myter om individualism, företagsamhet, och särskiljandet av maskulinitet från domesticitet, alltså hemmets sfär (Baym 1993; Romero 1997; Howard 2001). Dessa maskulina värden kom att symboliseras av figuren den amerikanske Adam, i och med R. W. B. Lewis klassiska litteraturhistoriska studie *The American Adam* (Lewis 1955). Lewis hyllar i viss mån "historielösheten" hos denne adamitiska figur, och framhåller särskilt avsaknaden av släktskapsband som central för den amerikanske hjälten; den absoluta självständigheten och rörelsen bort från domesticiteten formuleras hos Lewis som nationell myt. Den amerikanske Adam, historielös och familjelös, är inte bara en vit man, han är också föräldralös.

Klassiska romanfigurer som Herman Melvilles Ishmael (*Moby Dick* 1851), Mark Twains Huckleberry Finn och Tom Sawyer, J. D. Salingers Holden Caulfield (*Räddaren i nöden* 1951), och huvudpersonen i Jack Kerouacs *On the Road* (1957) är representationer av pojkar och unga män som antingen förlorat sina föräldrar eller lämnar sina familjer och därigenom etablerar en förståelse av sig själva som föräldralösa (Simpson 1988). Även i den så kallat "sentimentala" romantradition, med exempel som Maria Cummins *The Lamplighter* (1854) och Susan Warners *The Wide, Wide World* (1850), som sedan 1980-talet ingår i en kvinnolitterär kanon har föräldralösa barn ofta varit centralgestalter (Baym

1993; Weinstein 2004), och föräldralösa flickor och pojkar är välrepresenterade också i barnlitteraturen. I den amerikanska

Föräldralöshet fyller ofta tydligt kulturbundna symboliska och ideologiska funktioner i den amerikanska romanen.

populärkulturen finns många föräldralösa vita barn, från Annie i serietidningen *Little Orphan Annie* till Stålmannen, Batman och en rad andra manliga superhjältar vars förhistorier som föräldralösa pojkar blir avgörande för deras fortsatta öden. Förekomsten av föräldralösa barn som centrala karaktärer i många olika genrer är helt enkelt slående, och avsevärt mer vanlig än till exempel i svenskspråkiga romaner, såväl historiskt som i samtiden.

Föräldralöshet fyller ofta tydligt kulturbundna symboliska och ideologiska funktioner i den amerikanska romanen. Att skriva om föräldralösa barn i USA är att tala med litteraturhistoriens genrer, teman och centralgestalter; att skriva om föräldralöshet i samtiden kan också tjäna till att skriva in sig i den amerikanska litteraturhistorien. Det litterära skrivandet om föräldralösa skapar samtidigt en dialog med historieskrivningen och mytbildningen omkring nationell identitet, och med den sociala historien där föräldralöshet betytt olika saker för barn beroende på kön, ras och klass. Föräldralösa barn är på så vis centralgestalter i ett ständigt framväxande nationellt/

kulturellt minne (Erl och Rigney 2006); de är skönlitterära figurer som bland annat fyller funktionen att minnas familjen/nationen, men som också kan fungera som ett medel för att tänka den på nya sätt, befolka den på nytt, och minnas den annorlunda. Litteraturen, och den litterära kanon som är både uppbyggen och ifrågasatt, kan alltså betraktas som en plats där det pågår ett samtal om, och med, nationens politiska liv, och i denna dialog formas tankar om en nationell identitet.

Samtiden: idéer om en familj och en nation i kris

Perioden från 1980-talet till 2000-talet har präglats av stora samhällsförändringar ifråga om demografi, arbetsliv, ekonomi och maktfördelning, bland annat till följd av de olika frihets- och rättighetsrörelser som vunnit mark sedan 1960- och 70-talen. Under samma period har en diversifierad forskning om familj och släktskap inom bland annat feministiska studier och annan genusforskning lyft variationsrikedomen i människors erfarenheter av familjeliv (Andersen 1991; Weston 1991; Carby 1997; Collins 1998, 2012). Medan dessa förändringar tolkas som nya möjligheter av många berörda, har de också kommit att omtalas i termer av nationell kris. Inte minst har retoriken om familjens sönderfall varit en stark närvaro i den politiska och mediala debatten (Lehr 1999; Coontz 2000).

Under dessa årtionden har kamper för medborgerliga rättigheter för rasifierade och sexuella minoriteter och för kvinnor medfört relativa maktförskjutningar på den amerikanska politiska kartan (ett ökat antal

kvinnor på tunga politiska och juridiska poster, den förste svarte presidenten). Dessa kamper har också mött många bakslag såväl i form av faktiskt våld mot underprivilegierade grupper och individer, som i form av politiska nederlag som till exempel i kampen för ett Equal Rights Amendment, alltså det tillägg till grundlagen som skulle innebära lika rättigheter för kvinnor och män, vilket 1982 inte ratificerades av tillräckligt många delstater för att antas (www.equalrightsamendment.org). Idén om USA som ett mångkulturellt samhälle har etablerats, men betydelsen av nationen som mångkulturell har tolkats och värderats olika. Medan multikulturalismen kommit att omfamnas av vissa, ses den av andra som problematisk, och av andra igen som ett rent samhällshot. Det politiska landskapet har under perioden från 1980-talet till idag varit tydligt märkt av rasism, sexism och ökande klassklyftor. Det som kallas "kriget mot terrorn" i den officiella retoriken är ännu ett i raden av fenomen som medverkar till att skapa idéer om ett amerikanskt "vi", men också till en eskalerande krisretorik. Perioden karaktäriseras alltså av en upplevd kris för såväl familj som nation.

Familj, föräldralöshet och nationell identitet

Familjerelationer har varit ett centralt tema såväl i USAs nationella historieskrivning, som i dess politiska retorik och i dess litteraturhistoria, och tycks över huvud taget vara centrala för den amerikanska självförståelsen. Detta är inte unikt, men i USA har kopplingarna mellan familj och nation en specifik klang (Andersen 1991; Yuval

Davis 1997). Från den moderna politiska retoriken känner vi igen den typiska kopplingen som görs mellan nationen och familjen, och uppfattningen att familjen är nationen i miniatyr/nationen är familjen i makroformat. Med detta följer att en sund nation är avhängig sunda familjer, en idé vi kan känna igen från snart sagt alla amerikanska presidenters tal till, och om, nationen, i vilka det också blir uppenbart att den "amerikanska familjen" ofta förstås som en vit familj (Collins 1998; Estes 2005; Tyler May 2008).

Såväl demokrater som republikaner har runt millennieskiftet använt sig av familjen som modell för att förstå det specifika med amerikansk nationell identitet, och de hot eller möjligheter den ställs inför. George Bush menade att den amerikanska familjen var "under belägring" och att alla nationens problem var relaterade till "familjens sönderfall" (Estes 2005: 129) och Bill Clinton hävdade på 1990-talet att "fadersfrånvaro" var USAs största sociala problem. I ett tal 2004 hävdade Barack Obama i ett mer positivt tonläge att: "It is that fundamental belief, I am my brother's keeper, I am my sister's keeper that makes this country work. It's what allows us to pursue our individual dreams and yet still come together as one American family" (tal på The Democratic Convention, 27 juli 2004), och familjeretoriken har sedermera också varit vanligt förekommande under Obamas tid som president.

När kärnfamiljen eller specifika familjepositioner får symbolisera såväl nationell sammanhållning som nationella sociala problem i USA i sentida politikernas tal,

knyter de an till en lång tradition. Theodore Roosevelt ondgjorde sig 1906 över vita kvinnors låga reproduktionstal, vilket han alarmistiskt beskrev som ett pågående "själv-mord" för Amerikas (rätta) befolkning (Yuval-Davis 1997: 30). Ett annat exempel är Richard Nixon, då vicepresident, som under kalla kriget-eran framhöll den amerikanska kärnfamiljen som en del av den amerikanska drömmen. Dess ideala könade ansvarsfördelning mellan man och hustru stod i skarp kontrast till en "avkönad" sovjetisk/kommunistisk livsföring. Amerikanskt kärnfamiljeliv, hemmafruskap, manligt familjeförsörjarskap, och (framför allt vita) amerikaners barnalstring framstod tydligt som patriotiska handlingar i nationens tjänst (Tyler May 2008).

Det föräldralösa barnet i amerikansk kontext

Medan familjen – och alltså inte minst kärnfamiljen – är central för olika förståelser av och kamper om amerikansk identitet, har samtidigt föräldralösa barn en särskild plats i USAs historieskrivning och i den hegemoniska nationella självförståelsen. Kulturhistorisk forskning om USA har visat att barnet under 1800-talet ofta figurerat i den politiska retoriken som en nationell symbol, där barnet representerar den som kan bli inkluderad i eller exkluderad från den nationella gemenskapen/familjegemenskapen (Levander och Singley 2005; Levander 2006). Litteraturforskaren Diane Loercher Pazicky har visat hur föräldralöshet mer specifikt har kommit att aktiveras som metafor i politiska skrifter och skönlitterära framställningar från 1600-tal till 1800-tal för att skapa nationell samhörighet, särskilt i tider av upplevd nationell kris (Pazicky 1998). Figuren aktiveras till exempel vid grundandet av kolonin New England på 1600-talet, och talet om nationens (rättmätiga) invånare som föräldralösa återkommer såväl under revolutionstiden på 1700-talet som under inbördeskriget på 1800-talet (Pazicky 1998). Vid tiden för den amerikanska revolutionen skriver Thomas Paine i *Common Sense* år 1776: "But England is the parent country, say some . . . then all the more shame upon her conduct. Even brutes do not devour their young, nor savages make war upon their families" (Paine 1776: 63). Hos Paine uttrycks kritiken av Englands förtryck i släktskapstermer. Nation och familj kopplas samman, men också föräldralöshet och frihet, och i en kontext av föräldrars tyranni (moderlandets, i det här fallet) är föräldralöshet självklart att föredra; föräldralösheten blir med andra ord eftersträvsansvärd.

Här finns alltså något av en paradox: medan den idealiserade familjen, en kärnfamilj med mamma-pappa-barn (som också ofta är vit) anses central för nationens väl, är det föräldralösa barnet – alltså ett barn utanför "familjen" – också central för den nationella självförståelsen. Som nämndes inledningsvis har föräldralöshet en särskild plats i populärkulturen, i barnlitteraturen och i de texter

som kanoniserats i USA. I de kanoniska berättelserna har hem, familj, föräldraskap och släktskap ofta figurerat som det som den manlige hjälten måste fjärma sig ifrån för att undgå såväl konformism som feminisering.

Föräldralösa barn får sin betydelse framför allt i relation till ”familj” eftersom det är särskilda idéer om familj som konstruerar vissa barn som ”föräldralösa”, vilket sker på olika sätt inom olika kulturer och språkområden. Fiktionens föräldralösa barn kan vara ett barn i behov av ett familjesammanhang, någon som söker efter familj, men det kan också vara ett barn som tar avstånd från (en viss typ av) familj, och därigenom ifrågasätter familjen. Det föräldralösa barnet står alltså för en slags dubbelhet, eftersom denna litterära figur omfattar såväl inkluderingsmöjligheter som exkluderingsmöjligheter. Utan familjer finns inga föräldralösa barn, men den föräldralösa är också radikalt avskild från ”familjen”, särskilt i dess konventionella kärn-modell; (ideal)familjen och den föräldralösa definieras på så vis gentemot varandra.

Men vad är ett föräldralöst barn? Hur blir en föräldralös? För att klargöra den språkliga och kulturella skillnaden mellan svenskans *föräldralös* och engelskans *orphan* som nämndes inledningsvis krävs en ordförklaring. *Orphan* har som grundbetydelse ett barn som saknar föräldrar över huvud taget, men kan avse barn som förlorat antingen en eller två föräldrar genom dödsfall, som blivit övergivet, eller som avskilts från föräldrarna av andra, till exempel myndigheter. *Orphan* har dock

ofta applicerats mycket mer brett, särskilt sedan 1800-talets slut, för att tala om barn utan tillgång till ”egna” föräldrar, även i de fall då en eller två föräldrar fortfarande är i livet. Barn som lever i fattigdom, barn från starkt marginaliserade samhällsgrupper, barn till omyndigförklarade föräldrar, och barn inom etniska minoritetsgrupper hör till de som under olika historiska perioder institutionaliserats på barnhem, adopterats bort eller blivit fosterbarn därför att de definierats som föräldralösa barn. Myndigheters ingripande för att skilja barn från sina familjer kan alltså skapa *orphans*.

Som jämförelse kan nämnas att ordbokens förklaring av det svenska ordet ”föräldralös” anger ”en som inte har några föräldrar” (*Folkets lexikon*). Föräldralöshet som begrepp är inte vanligt i det dagliga talet, och det figurerar inte inom familjejuridiken. Varken i den svenska litteraturen eller i den svenska litteraturvetenskapen har den föräldralösa varit en centralgestalt, och det är talande att de få studier om föräldralöshet som finns behandlar barnlitteratur eller Pippi Långstrumps arv från ”the American orphan tale tradition” (Metcalf 2009).

I USA har föräldralöshet genom den sociala historien varit bunden till klass, kön, etnicitet och ras. Vissa delar av befolkningen har blivit gjorda till *orphans* mer än andra. Till exempel förflyttades över 100 000 barn, företrädesvis pojkar, från New York västerut på filantropen Charles Loring Braces så kallade *orphan trains* under 1800-talets senare hälft. Många av dessa var irländska och sydeuropeiska katoliker, det vill säga fattiga immigranter eller barn till immigranter, som vid tiden inte heller betraktades som lika

”vita” som nordvästeuropeiska immigranter (Jacobson 1999). Medan nordamerikanska urfolk (Native Americans) utgör en till två procent av USAs befolkning, utgjorde barnen inom denna grupp periodvis under 1900-talet över 40 procent av den så kallade ”adoptionsspoolen” (det vill säga de inhemska adopterbara barnen). Av dessa barn placerades 90 procent i icke-urfolksfamiljer fram till år 1978 då en ny lag – the Indian Child Welfare Act – infördes som främjar adoption inom den egna gruppen. Idag utgör afroamerikanska barn mer än hälften av de adopterbara barnen trots att afroamerikaner endast utgör ca 12 procent av den totala befolkningen (Roberts 2003; McRoy och Griffin 2012: 45). Den policy som infördes under 1970-talet för att främja formell adoption inom den egna gruppen (för att undvika ”kulturellt folk mord”) har alltmer kommit att ersättas av en mycket omdebatterad så kallad ”färgblind” praktik – alltså en praktik som inte gör skillnad utifrån ras – vilket som regel innebär att vita vuxna adopterar afroamerikanska barn.

Trots att *orphan* för många klingar av artonhundratals så har begreppet cirkulerat i mycket mer sentida diskurser. Ett exempel är den debatt som under 1990-talet blossade upp omkring behovet att återinföra *orphans*, eller barnhem i USA (Hacsi 1997). Ett annat är efterspelet till terrorattackerna den 11 september 2001, då en stiftelse, The Twin Towers Orphan Fund, grundades för att stötta en mycket specifik grupp av föräldralösa barn. Det är värt att notera att inget barn förlorade två föräldrar i terrorattackerna. Barn med en levande förälder har alltså i detta sammanhang

kommit att betecknas som *orphans*. Detta tydliggör att termen kan aktiveras för att beteckna särskilt behövande barn, eller barn som uppfattas som särskilt centrala för att beskriva en situation av ”nationellt trauma” (Faludi 2007; Nguyen 2008).

Föräldralösa barn bildar familj: romaner om släktskapande praktiker

Det är alltså i en samtidskontext där frågor om nationell identitet ständigt aktualiseras i kritiska debatter och politiska diskussioner, som den amerikanska skönlitteratur vi undersöker bör förstås. Sedan 1980-talet har euroamerikanska och afroamerikanska föräldralösa barn, och barn från nordamerikanska urfolk varit centralgestalter i romaner av författare från olika demografiska grupper i USA. Romanerna behandlar på såväl explicita som implicita vis betydelsen av ras och etnicitet för en människas möjligheter att påverka sina livsvillkor och vinna legitimitet för sina livsval, och undersöker frågor om identitet genom en föräldralös centralfigur, som finner – eller skapar – en familj utanför ramarna för det ”normala” eller normerande.

Föräldralösa barn kan framställas som behövande, nödställda, ensamma, utsatta, värnlösa; deras historia kan handla om sökandet efter en familj att höra samman med. I detta sökande kan föräldralösa barn också framställas som självständiga, driftiga, målmedvetna, tåliga och anpassningsbara. Ett exempel är Linda Hogans roman *Solar Storms* (1995) där ett urfolksbarn, Angel, gjorts till föräldralös av myndigheterna då hon förts bort från sitt samhälle och placerats på ett barnhem. Historien berättar om hur

Angel återvänder hem i tonåren, om hur hon kommer att fungera som en länk mellan generationer av framför allt kvinnor, och även kommer att skapa hoppfullhet i ett samhälle märkt av energibolagens exploatering av naturresurser.

Hogan vänder i sin berättelse på den klassiska amerikanska genren ”captivity narrative”, de fångenskapsberättelser som sedan 1600-talet berättats om vita människor som tillfångatas av urfolk. Hogans berättelse handlar om det inte-alls-så föräldralösa barnet som förts bort från sitt samhälle och sitt familjesammanhang av myndigheterna, men sedan återvänder för att knyta generationsöverskridande band och finna sin plats i ett sammanhang där människor betraktas som en del av den naturliga världen.

Yes, the pieces were infinite and worn as broken pots, and our human pain was deep, but we'd thrown an anchor into the future and followed the rope to the end of it, to where we would dream new dreams, new medicines, and one day, once again, remember the sacredness of every living thing (Hogan 1997: 344).

Hogans tillfångatagna men sedermera återvändande huvudperson är vid historiens slut gravid med ett barn som symboliserar en möjlig gemensam framtid bortom det hegemoniska USA.

I euroamerikanska författaren Kaye Gibbons böcker om flickan Ellen – *Ellen Foster* (1987) och uppföljaren *The Life All Around Me by Ellen Foster* (2006) – ekar den klassiska berättelsen om den fattige och utsatte vite sydstatspojken Huckleberry Finn i berättelsen om en likaledes fattig och utsatt vit sydstatsflicka, som efter sin mors död letar efter ett fungerande familjesammanhang. Liksom hos Hogan är detta primärt en familj av kvinnor, men medan Hogans familj är multigenerationell, stannar Gibbons i mor-dotter-dyaden. Ellen färdas bort från sina blodsbandssläktingar som uppenbarligen vill henne illa, till en kärleksfull och närande situation med den fostermamma som senare kommer att adoptera henne. Hon berättar att hon börjar kalla sig Ellen Foster eftersom ”My old family wore the other name out and I figured I would take the name of my new family” (Gibbons 1990: 88). Ellen har hört talas om ”the foster mother” och har misstagit benämningen för ett familjenamn, men detta blir hennes självvalda namn genom resten av historien, vilket också etablerar denna familjestatus som central för hennes identitet.

För att den nya mor-dotter-dyaden ska kunna etableras krävs dock att den nya mamman Lauras övriga fosterbarn lämnar hemmet, och Ellen är själv drivande i den processen. Laura blir besviken och arg på Ellen när hon ”anger” ett par äldre fosterflickor så att de hämtas av de sociala myndigheterna, och förmanar Ellen att tänka på att ”women hide women” undan patriarkalt våld och myndigheters våld

(Gibbons 2006: 37). Slutet av den andra romanen är dock harmoniskt. Ellen har blivit adopterad och beskriver hur vännen Starletta och hennes mor omfamnar varandra i en ställning som påminner om en födsloscen, medan hennes egen adoptivmor manar Ellen att sätta sig hos henne: "Laura called me over to where she was on the floor . . . her arms and legs already opened" (Gibbons 2006: 205). Gibbons roman beskriver alltså en familj fri från patriarker; en väl fungerande singelmammafamilj som delvis blir till genom Ellens envisa arbete.

I afroamerikanska Octavia Butlers *Fledgling* (2005) rör vi oss inte längre i den realistiska litteraturen utan i vampyrgenren. Här förekommer en annan variant av en icke-patriarkal familj, men en som rymmer både kvinnor och män. Den färgade föräldralösa vampyren Shori letar efter ett familjesammanhang tillsammans med både vampyrer (som här kallas "Ina") och människor av olika etnicitet/ras, kön och sexualitet eftersom hon vet att hennes fortsatta överlevnad beror på det. Hon behöver bland annat leva med flera människor (som kallas "symbionter") för att få kontinuerlig tillgång till blod utan att döda någon, och symbionterna blir i sin tur beroende av det gift hon överför när hon suger deras blod. Hon vet att hon småningom kommer att para sig med andra vampyrer, men inte leva i samma hushåll som de. En symbiont förklarar för Shori att "The relationship among an Ina and several symbionts is about the closest thing I've seen to a workable group marriage" (Butler 2005: 127). Butlers mycket intressanta vampyr/science fictionroman ställer

brännande frågor om vad som egentligen är basen för familjerelationer – blodsband, lag, pragmatism, eller fria (och inte så fria) val – och landar i en formulering av familjeband som sträcker sig över rasgränser, till och med över artgränser eftersom vampyrerna, Ina, är en egen art i romanens universum, och dessa band upprätthålls såväl av lag, blod, lust och ömsesidigt beroende.

På andra men relaterade vis handlar Jonathan Safran Foers *Extremely Loud and Incredibly Close* (2005) och John Irvings *The Cider House Rules* (1985) om föräldralösa barn som söker sin familj, och som finner ett fungerande familjesammanhang bortom kärnfamiljen. Foers Oskar Schell företar under berättelsens gång en resa bort ifrån och tillbaka till den biologiska mamman, medan Irvings Homer Wells, uppväxt på ett barnhem, som vuxen först strävar efter att passa in i en normativ bild av familj, men senare kommer att bejaka en strikt icke-normativ och inkluderande familj där såväl socialt som biologiskt definierade nära relationer ingår.

Föräldralösa kan alltså representera ett sökande efter familj, men också ett avståndstagande från familj. Positionen utanför familjen kan tolkas som ett ifrågasättande av dess nödvändighet, och därmed alltså även, som litteraturforskaren Claudia Nelson påpekat, av "American values" eftersom de påminner läsaren om att: "the benefits of belonging to a family are often bestowed arbitrarily and ungenerously . . . the sturdy child may well feel that he or she can do without them" (Nelson 2001: 54). I många samtidsromaner finns ett sådant "sturdy child", eller motståndskraftigt barn,

från vita Ruth i Marilynne Robinsons *Housekeeping* (1981) till urfolksbarnen Indigo och Sister Salt i Leslie Marmon Silkos *Gardens in the Dunes* (1999). Dessa flickor är liksom pojken Homer i John Irvings *The Cider House Rules* barn som tycks klara sig utan ett familjesammanhang som känns igen som "normalt", men de befinner sig icke desto mindre i ett annat sammanhang som kan förstås som en "alternativ" familj.

Det avståndstagande från "familj" som samtidslitteraturens föräldralösa representerar är alltså, skulle vi hävda, mer specifikt ett avståndstagande från en konventionell patriarkal kärnfamilj (och med andra ord från det amerikanska familjeidealet) medan andra familjereformer, inte minst matrilineära familjer och grupperingar, framställs som närande och stöttande för barnet, till exempel hos Robinson, Gibbons, och Hogan. Samtidigt visar exemplen också hur den föräldralösa figuren kan användas både för att föra litterära traditioner vidare i ny form, och för att bråka med sådana traditioner. Figuren används för att anknyta till en viss grupps specifika historia men expanderar samtidigt möjligheterna för att förstå den historien.

På grund av sitt avstånd(stagande) från familj kan den föräldralösa i sällsynta fall också utgöra ett hot; den föräldralösa blir obehaglig, oigenkännlig, avartig, eller omänsklig, och kan alltså fungera som den "andre". Som denne andre har den föräldralösa typiskt en dubbel eller ambivalent laddning. Som Laura Peters uttrycker det i en studie av föräldralösa barn i engelska viktorska romaner:

... the orphan's very presence is both vital to and a disruption of notions of being – particularly home, nation . . . The orphan performs a paradoxical function: he or she is both redemptive and a threat (Peters 2000: 28).

Octavia Butlers vampyr flicka Shori är ett exempel på en sådan figur, men också berättelser om helt mänskliga barn framhäver denna kvalitet av "andrahet", som till exempel Michael Cunninghams *Specimen Days* (2005).

Cunninghams roman är, liksom Foers, ett exempel på en så kallad "post-9/11-roman", alltså en roman som utspelar sig under eller i efterdyningarna av terrorattackerna i USA 2001. I flera sådana romaner förekommer traumatiserade föräldralösa barn, vilket understryker hur denna figur i en tid av upplevd nationell/familje-kris fungerar för att synliggöra frågor om tillhörighet och utestängning. *Specimen Days* består av tre berättelser i olika genrer som tidsmässigt sträcker sig från sent 1800-tal till 2150-tal, där föräldralösa pojkar är terrorister eller på andra sätt utövar våld mot vuxna. Här blir föräldralösa pojkar – sedda från vuxna karaktärens perspektiv – monstros, medan romanen genomgående understryker att barnen formats av de vuxna som övergivit, sålt, eller utnyttjat dem, samt av

fattigdom och lidande. Med en vuxen karaktärs ord uppfostrades några föräldralösa pojkar till självmordsbombare, eftersom de var att betrakta som "nobody", eller som "already dead" (Cunningham 2006: 102).

Specimen Days understryker att föräldralösa barn kan utnyttjas för destruktiva syften av vuxna. Ofta framstår dock det föräldralösa barnet som en mer positiv eller konstruktiv närvaro för vuxna, för sig själv, och för en hel kultur, som i Hogans *Solar Storms* och Silkos *Garden in the Dunes*. Urfolksbarnen Angel (Hogan), Indigo och Sister Salt (Silko) som återvänder till en ursprungsplats, symboliserar överlevnad och motståndskraft, eller "survivance" (Womack et al 2008). De står också för ett framtidshopp. Dock inte inom ramen för en kärnfamilj, och inte heller inom ramen för "USA", eftersom det i båda fallen också handlar om en kritik av den dominanta vita kulturen där "integration" bara kan medföra skada för den egna gruppen. Hoppet står i stället till en familj och nation som de själva är med och formar, och som lever i samklang med landskapet, med naturen.

Hos Foer lyfts också det föräldralösa barnet fram som framtidshopp och resurs, i och med dess emotionella funktion som potentiellt konstruktiv eller helande. I kontrast till Hogans och Silkos särskiljande av urfolkens nationer från "Amerika" blir den vite pojken Oskar hos Foer tydligt knuten till ett läkningsarbete för USA som nation. Oskar utvecklas under berättelsens gång från en 9-åring drabbad av sorg till en accepterande 11-åring, och får alltså förkroppsliga 9/11 både i fråga om traumatisk förlust och återhämtning. Medan

flickan Pollyanna i Eleanor Porters roman *Pollyanna* från 1913, genom att leka "the glad game" tar sig själv och diverse vuxna karaktärer genom vedermödor och depressioner med sitt glada humör, står den sörjande Oskar för ett "sad game" under sin färd genom staden New York, där han delar sorg med olika vuxna karaktärer. Medan Oskar i huvuddelen av romanen söker efter svar om den döde fadern, accepterar han slutligen sin förlust och finner sig tillrätta med sin likaledes sörjande men kärleksfulla mor i hemmet på övre Manhattan med konstaterandet: "in my only life, she was my mom, and I was her son" (Foer 2006: 324). Boken visar också att det föräldralösa barnet kan vara en resurs för att återaktivera medelklassfamiljen som en plats för kärlek och stöd, där de rätta känslorna kan komma till uttryck, och Oskar anknyter på så vis starkt till den kvinnliga sentimentala romantraditionen under 1800-talet.

Medan romanerna skriver in sig i litterära genrer och konventioner, går de också i dialog med tidigare litteraturhistorieskrivningar. Ett tydligt exempel på detta är att den föräldralösa i samtida romaner som regel befinner sig mycket långt från den firade självständigheten hos den amerikanske Adam. Detsamma gäller historielösheten; den föräldralöse eller föräldralösa har i samtidslitteraturen, tvärtemot den adamitiska figuren, en historia som hen alltid bär med sig. En poäng som romanerna ofta framhäver är att den personliga historien – ofta också invävd i en större "historia" som är specifik för nationen, regionen, eller en etnisk grupp – präglar de familjerelationer den föräldralösa kan forma med andra.

Ingen av dessa berättelser slutar med att den föräldralösa firar sin egen självständighet och sin frihet från familj och domesticitet. På så vis ifrågasätts genom de här karaktärerna sedan länge accepterade och reproducerade myter om nationell identitet, särskilt om individualism och oberoende.

Romanerna omprövar och kritiserar också konventionellt könade vägar för flickor och pojkar i skönlitteraturen (Andrae 2001). Medan föräldralösa pojkar i de amerikanska klassikerna oftare befunnit sig i en rörelse bort från familj och mot växande individuell frihet, har föräldralösa flickor oftare representerat längtan efter familj, och vävts in i intriger som leder fram till ”rätt” familj, en familj som inte behöver vara baserad på blodsband, utan lika gärna kan bygga på känslor och på ”sympati” (Andrae 2001; Weinstein 2004). I den moderna amerikanska romanen skapas sådana känslobaserade familjeband för såväl Irvings och Foers som Cunninghams pojkar, som alltså ifrågasätter könsbestämda vägar för den föräldralösa, men också ”feminiseringen” av familjelängtan i sig.

Sammantaget går det att läsa dessa moderna romaner om föräldralösa barn som investerade i formuleringar *om* minne, men också *av* minne. För det första är detta berättelser ”om minne” eftersom romanerna ofta tematiskt behandlar detta att minnas, och intrigerna bygger på karaktärernas minnesarbete, tillgång till minne, eller minnesförlust. De föräldralösa minns förlorade familjemedlemmar, minns berättelser som tjänat till att placera in dem i, eller definiera ut dem ifrån, ett familjesammanhang, och de minns populärkulturella familjebilder som de mäter sina egna erfarenheter emot. Att minnas framställs ibland som ett etiskt ansvar, som i Morrisons *A Mercy* (2008), en roman om slaveri där också läsaren tydligt uppmanas att minnas historiska skeenden genom huvudkaraktärernas berättelser. För det andra är romanerna även formuleringar ”av minne” i och med att berättelsen om den föräldralösa så att säga minns tidigare berättelser genom intertextuella referenser. Samtida romaner minns Huck Finn, Pollyanna, och fångensksberättelsernas familjeberövade och ibland på nytt familjeberikade huvudpersoner, de minns slavberättelser och bildningsromaner, sentimentala romaner och vampyrromaner, och de omkönar konventioner för flickors och pojkars genremässiga hemmahörande.

Familjebygget, nationsskapandet och den annorlunda familjens gränser

Att vara föräldralös är, som vi har sett, inte detsamma som att inte ha någon familj alls. För de här fiktiva föräldralösa barnen som per definition saknar tillgång till den normativa familjen handlar det om att bilda familj på icke-hegemoniska sätt. Familj skapas genom en kontinuerlig och dynamisk process som vi kallar *kinship building*, det vill säga släktskapsbygge, vilket understryker att familj och släktskap är förenat med arbete. På så vis skriver romanerna fram en uppfattning om släktskap som baserat på annat än blod och kontrakt. Föräldralösa barn ”bildar familj” på flera

sätt, dels *skapar* de den, dels *lär* de (sig om) den – genom en mängd olika praktiker som inbegriper geografiska förflyttningar, formell och informell adoption, egna och andras val och agens. Resultaten skiftar men gemensamt är att de föräldralösa bildar familj bortom patriarkala familjer; de bosätter sig ibland i ”nätverksfamiljer” (Bäck-Wiklund och Johansson 2012) distanserade från det privata hemmet – på barnhem som hos Irving, och de bebor matrilinjära familjer som hos Hogan, Silko, Gibbons, Robinson, och Butler. De lever ibland i (tillfälliga) familjer som överskrider rasgränser och till och med artsgränser, som i Butlers vampyrroman. Ytterligare överskridanden sker hos Cunningham, vars queera familjer ibland består av androider, människor, och varelser från en annan planet, och som framför allt inte bygger på heterosexuellt begär och hierarkiserade generationer. Romanerna formar alltså tillsammans en skarp kritik av såväl kärnfamiljsnormen, som av idén att kärnfamiljen markerar gränserna för den nationella familjen.

Genom att hävda att föräldralösa barn ”bildar familj” vänds ett konventionellt uttryck på ända; att ”bilda familj” på svenska denoterar ju som regel en situation då vuxna individer ”skaffar” barn. Med hjälp av det här uttrycket vill vi understryka att det i litterära framställningar kan vara barn som har agens, och vars handlingar leder till formeringen av ett visst familjeliv. Men berättelserna problematiserar också det föräldralösa barnets brist på makt att skapa sina egna livsförhållanden. Vi tror också att det framgått av diskussionen att fiktionens föräldralösa barn ofta styrs av

vuxna karaktärens handlande och definieras utifrån vuxnas perspektiv. Att föräldralösa bildar familj eller blir inkorporerade i familjer innebär inte heller att de här romanerna

Resultaten skiftar men gemensamt är att de föräldralösa bildar familj bortom patriarkala familjer...

har oproblematiska lyckliga slut. Tvärtom visar de ofta på hur problematiska familjerelationer över gränser kan vara, och de undersöker permeabiliteten hos en annan konventionell gräns – den mellan privat och offentligt – genom att visa på hur adoption, fosterfamiljer och barnhemsliv påverkas av myndigheters agerande, det vill säga att det offentliga alltså ofta är en ofrånkomlig del av det förment privata familjelivet.

Medan familjens gränser ständigt utforskas i dessa romaner är det relativt ont om skildringar av familjer som korsar gränser för ras och etnicitet. I Barbara Kingsolvers roman *The Bean Trees* (1988), där den unga vita kvinnan Taylor abrupt ”adopterar” urfolksflickan Turtle på falska grunder är det föräldralösa barnet en tyst figur som fyller funktionen att ge den vita föräldern livssammanhang, och att utgöra en kontrast till dennas handlingskraft och uttrycksfullhet. På det vita föräldralösa barnets väg mot en ny icke-normativ familj figurerar som regel icke-vita karaktärer bara som bifigurer som hjälper huvudpersonen att finna sin väg. Cunninghams *Specimen Days* är ett undantag, då den berättar om

en svart kvinna som informellt adopterar en vit pojke som uppfostrats till terrorist av en annan kvinna, trots att hon inser att han kan döda henne. Ett annat intressant undantag är Toni Morrisons *A Mercy* (2008) som berättar fram en familjekonstellation över rasgränserna, och därigenom samtidigt iscensätter och ifrågasätter den klassiska trianguleringen av ”vita”, ”röda” och ”svarta” som tydligt avgränsade ”raser” genom USAs historia, och det är signifikant att handlingen är förlagd till 1600-talet, det vill säga i en tid innan USA blev en nation. Detta är dock hos Morrison en tillfällig familj, en samhörighet som slutligen faller sönder. En tjänsteflicka från urfolket, Lina, tänker att ”she had relished her place in this small, tight family” (Morrison 2008: 56) men hon tänker småningom att hon bedrog sig angående den grupp hon levte i, ”they were not a family – not even a like-minded group. They were orphans, each and all” (Morrison 2008: 57). Det tycks alltså som att Morrisons framställning till slut ifrågasätter möjligheten i att skapa ”familj” över gränser, åtminstone inom ramen för en patriarkal förståelse av vad familj är, och särskilt i de fall där familjemedlemmarna bär på trauman och sår som kommer av direkta maktobalanser beroende på kön, ras och klass.

Avslutning: 2010-tal.

Som vi nämnde inledningsvis, har perioden från 1980-talet till 2010-talet i USA bland annat präglats av medborgarrättskamp, feminism och multikulturalism, rörelser som alla starkt ifrågasatt myten om den amerikanska nationen som ”en familj” och visat hur denna myt varit – och är – såväl patriarkal som ras- och klassmässigt bestämd (Collins 1998). I denna kontext fungerar skönlitterära skildringar av föräldralöshet och släktskap som kritiska och symboliska interventioner i en bredare debatt om ett möjligt nationellt ”vi”. Att föräldralösa barn i samtida litteratur också skapar/inkorporeras i ”alternativa” familjeformer, det vill säga andra former än den idealiserade patriarkala kärnfamiljen, talar för denna figurs centrala funktion i att utforska betydelser, inte bara av föräldralöshet, men också av ”familj” i sig.

Under 2010-talet tycks berättelserna om föräldralösa barn mångfaldigas i den amerikanska romanen. 2013 års Pulitzerpris erhöles av Adam Johnson för *The Orphan Master's Son* (2012), en berättelse om en föräldralös pojke i Nordkorea som trots en förfärlig uppväxt och ständig kommunistisk indoktrinering dock är bärare av en tro på amerikanska frihetsideal och individualism. En annan kandidat till priset var *The Snow Child* av Eowyn Ivey (2012), en berättelse förlagd i 1920-talets Alaska om en mystisk föräldralös flicka som tillfälligt inkorporeras i en familj med ett medelålders par som fram till sitt möte med flickan framför allt är märkta av sin ofrivilliga barnlöshet. Dessa romaner illustrerar dels att föräldralöshet fortsätter att vara ett centralt tema i väldigt olika berättelser, och att den därigenom får många olika symboliska betydelser som även påverkas av

berättarperspektiv och de tidsliga och rumsliga aspekterna av berättelsen. Möjligen signalerar de också att föräldralösheten på 2010-talet är mer definitiv än den varit under tidigare årtionden, eftersom de föräldralösa huvudpersonerna hos Ivey och Johnson, liksom i Sapphires *The Kid* (2011) och Chang-Rae Lees *The Surrendered* (2010), slutar sina historier i ensamhet, helt utanför något familjesammanhang. På samma sätt som i många andra romaner under decennierna sedan 1980 blir här den föräldralösa en användbar figur för att undersöka genrekonventioner och litterära uttryck, men också sociala frågor om nationens och familjens gränser.

Vår analys av amerikanska romaner har fokuserat på den föräldralösa många olika funktioner och betydelser i litterära berättelser, och hur dessa sammanhänger med litteraturhistoriska och socialhistoriska skeenden. Vi har diskuterat de familjeformer som den föräldralösa bebor, bildar, eller ratar, och konstaterat att alternativa familjebilder till trots, så finns det oftast gränser för vem som kan inkluderas i den amerikanska (familje)gemenskapen. Vi menar att romanerna, genom att tematisera minnesprocesser men också genom att minnas litteraturhistorien och den sociala historien, medverkar i att skapa nationellt minne om vilka ”vi” är och har varit. Det arbetet behöver granskas, förstås, och teoretiseras inte bara i den amerikanska kontexten, utan också i den europeiska. I vår samtid aktiveras nationalism och idéer om folk- och familjegemenskap på nytt i många diskurser vars mål tycks vara exkludering från/inkludering i nationens föreställda gemenskap. Med begreppen ”making home” och ”bilda familj” understryker vi att skönlitteraturen kan bidra till en förståelse av hem och familj som processuella och ständigt skapade fenomen, som kulturella arenor där maktförhållanden mellan privilegierade och icke privilegierade individer och grupper har avgörande betydelse för vad som betraktas som kris.

TACK

Vi är tacksamma för synpunkter vi fått på tidigare versioner av denna text från forskningsgruppen för Cultural Studies vid Centrum för genusvetenskap i Uppsala och från Annika Olsson; vi vill också tacka *TGV:s* anonyma granskare samt redaktionen för konstruktiv kritik.

Referenser

- Andersen, Margaret L. (1991) "Feminism and the American Family Ideal", *Journal of Comparative Family Studies* 22(2): 235-246.
- Anderson, Benedict (1991) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Andrae, Marika (2001) *Rött eller grönt?: flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker*. Stockholm: B. Wahlström.

- Ariès, Philippe (1962) *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*. New York: Vintage.
- Askeland, Lori (red) (2006) *Children and Youth in Adoption, Orphanages, and Foster Care. A Historical Handbook and Guide*. Westport: Greenwood.
- Bakhtin, Mikhail M. (1981) "Discourse in the Novel", Holquist, Michael (red) *The Dialogic Imagination*. Austin: University of Texas Press.
- Baym, Nina (1993) *Woman's Fiction: A Guide to Novels by and about Women in America 1820-70*. 2a utgåvan. Urbana: University of Illinois Press.
- Butler, Octavia (2007/2005) *Fledgling*. New York: Warner.
- Carby, Hazel (1997) "White woman listen!: Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood", Mirza, Heidi Safa (red) *Black British Feminism. A Reader*. New York: Routledge.
- Collins, Patricia Hill (1998) "It's All in the Family: Intersections of Gender, Race, and Nation", *Hypatia* 13(3): 62-82.
- Cummins, Maria Susanna (1988/1854) *The Lamplighter*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Cunningham, Michael (2006/2005) *Specimen Days*. New York: Harper.
- Erl, Astrid, och Rigney, Ann (2006) "Literature and the Production of Cultural Memory: Introduction", *European Journal of English Studies* 10(2): 111-115.
- Estes, Steve (2005) *I Am a Man: Race, Manhood, and the Civil Rights Movement*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Faludi, Susan (2007) *The Terror Dream: What 9/11 Revealed About America*. London: Atlantic.
- Foer, Jonathan Safran (2006/2005) *Extremely Loud and Incredibly Close*. London: Penguin.
- Foucault, Michel (2002/1969) *Archaeology of Knowledge*. Övers. A. M. Sheridan Smith. London: Routledge Classics.
- Foucault, Michel (1990/1976) *The History of Sexuality. Vol 1: An Introduction*. Övers. Robert Hurley. Harmondsworth: Penguin.
- Franklin, Sarah och MacKinnon, Susan (red) (2001) *Relative Values: Reconfiguring Kinship Studies*. Durham: Duke University Press.
- Gallop, Jane (2007) "The Historicization of Literary Studies and the Fate of Close Reading", *Profession* 2007: 181-186.
- Gibbons, Kaye (1990/1987) *Ellen Foster*. New York: Vintage.
- Gibbons, Kaye (2006) *The Life All Around Me by Ellen Foster*. Orlando: Harcourt.
- Hacsi, Timothy (1997) *Second Home: Orphan Asylums and Poor Families in America*. Cambridge: Harvard University Press.
- Halbwachs, Maurice (1992) *On Collective Memory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hogan, Linda (1997/1995) *Solar Storms*. New York: Scribner.
- Holmgren Troy, Maria, Kella, Elizabeth och Wahlström, Helena (2014) *Making Home: Orphanhood, Kinship, and Cultural Memory in Contemporary American Novels*. Manchester: Manchester University Press.
- Howard, June (2001) *Publishing The Family*. Durham: Duke University Press.
- Irving, John (1991/1985) *The Cider House Rules*. London: Black Swan.

- Ivey, Eowyn (2012) *The Snow Child*. New York: Raegan Arthur.
- Jacobson, Matthew Frye (1999) *Whiteness of a Different Color: European Immigrants and the Alchemy of Race*. Cambridge: Harvard University Press.
- Johnson, Adam (2012) *The Orphan Master's Son*. New York: Random House.
- Kerouac, Jack (1957) *On the Road*. New York: Viking Press.
- Kingsolver, Barbara (1989/1988) *The Bean Trees*. London: Abacus.
- Lanser, Susan Sniader (1992) *Fictions of Authority: Women Writers and Narrative Voice*. Ithaca: Cornell University Press.
- Lee, Chang-Rae (2010) *The Surrendered*. London: Abacus.
- Lehr, Valerie (1999) *Queer Family Values: Debunking the Myth of the Nuclear Family*. Philadelphia: Temple.
- Levander, Caroline (2006) *Cradle of Liberty: Race, the Child, and National Belonging from Thomas Jefferson to W. E. B. Du Bois*. Durham: Duke University Press.
- Levander, Caroline och Singley, Carol (red) (2005) *The American Child: A Cultural Studies Reader*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Lewis, Richard W. B. (1955) *The American Adam: Innocence, Tragedy and Tradition in the Nineteenth Century*. Chicago: University of Chicago Press.
- McRoy, Ruth och Griffin, Amy (2012) "Transracial Adoption Policies and Practices: The U.S. Experience", *Adoption and Fostering* 36(3-4): 38-49.
- Melville, Herman (1851) *Moby-Dick, or: The Whale*. New York: Harper and Brothers.
- Metcalfe, Eva-Maria (2009) "Pippi's American Ancestors: Pippi Longstocking and the American Orphan Tale Tradition", Blume, Svenja, Kümmerling-Meibauer, Bettina och Nix, Angelika (red) *Astrid Lindgren. Werk und Wirkung: internationale und interkulturelle Aspekte*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Misztal, Barbara A. (2003) *Theories of Social Remembering*. Maidenhead: Open University Press.
- Morrison, Toni (2008) *A Mercy*. New York: Knopf.
- Nelson, Claudia (2001) "Drying the Orphan's Tears: Changing Representations of the Dependent Child in America, 1870-1930", *Children's Literature* 29: 52-70.
- Nguyen, Kim Hong Thanh (2008) "Imagining Orphanhood post-9/11: Rhetoric, Trope, and Therapy". Doktorsavhandling. University of Iowa.
- Paine, Thomas (2004/1776) *Common Sense*. Red. Edward Larkin. New York: Broadview.
- Pazicky, Diana Loercher (1998) *Cultural Orphans in America*. Jackson: University Press of Mississippi.
- Peters, Laura (2000) *Orphan Texts: Victorian Orphans, Culture and Empire*. Manchester: Manchester University Press.
- Roberts, Dorothy (2003) *Shattered Bonds: The Color of Child Welfare*. New York: Basic Civitas Books.
- Robinson, Marilynne (1982/1981) *Housekeeping*. New York: Bantam.
- Romero, Lora (2003) *Home Fronts: Domesticity and its Critics in the Antebellum United States*. Durham: Duke University Press.
- Salinger, J. D. (1951) *The Catcher in the Rye*. New York: Little, Brown, and Company.
- Sapphire (2011) *The Kid*. New York: Penguin.

Silko, Leslie Marmon (2005/1999) *Gardens in the Dunes*. New York: Simon and Schuster Paperbacks.

Simpson, Eileen (1988) *Orphans, Real and Imaginary*. London: Wiedenfeld and Nicolson.

Twain, Mark (1885) *Adventures of Huckleberry Finn*. New York: Chatto and Windus.

Tyler May, Elaine (2008) *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era*. 2a utgåvan. New York: Basic Books.

Warner, Susan (1993/1850) *The Wide, Wide World*. New York: The Feminist Press at CUNY.

Weinstein, Cindy (2008) *Family, Kinship and Sympathy in Nineteenth-Century American Literature*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weston, Kath (1991) *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*. New York: Columbia University Press.

Womack, Craig, Justice, Daniel Heath and Teuton, Christopher B. (red) (2008) *Reasoning Together: The Native Critics Collective*. Norman: University of Oklahoma Press.

Yuval-Davis, Nira (1997) *Gender and Nation*. London: Sage.

Nyckelord

föräldralös, familj, nationsskapande, litteraturhistoria, USA

Helena Wahlström Henriksson

Uppsala universitet

Centrum för genusvetenskap

Box 256

751 05 Uppsala

E-post: helena.henriksson@gender.uu.se

Elizabeth Kella

Södertörns högskola

Institutionen för kultur och lärande

141 89 Huddinge

E-post: lizkella@hotmail.com

Maria Holmgren Troy

Karlstads universitet

Institutionen för språk, litteratur och interkultur

651 88 Karlstad

E-post: maria.holmgren.troy@kau.se